

Ze seminárních prací studentů učitelství

Na konci jeskyně

Jiří Němec

III. roč. Ped-ZT

V rohu místnosti stála klasická stará školní knihovna a v ní krásné, poctivě vyvázané svazky nejrůznějších děl významných učitelů a filozofů. Z jedné z knih, již už dlouho nikdo neotevřel, ale která byla již částečně poničená dřívějším častým používáním, vypadla malá postavička člověka, oděná do starodávných šatů a s podivnou mluvou: „I vyšel jsem od sebe sám a ohlédati se počal, mysle, odkud a jak začít. Vtom ihned nevím, kde se tu vezme člověk jakýsi křepkého chodu, obratného vzhledu a řeči hbité, tak že mi nohy, oči, jazyk, vše na obrtlíku míti zdál.“ Človíčku, který vyskočil krátce po prvním, říkali Všudybud, nabídl se jako průvodce složitým labyrintem světa a než poutník stačil něco říct, byla tu postavička třetí — Mámení. Všudybud daroval poutníkovi uzdu, na které ho mohl táhnout a Mámení brýle, jež „měly tu moc, že skrze ně hledícimu věc daleká blízká a blízká daleká, malá velká a veliká malá, mrzutá krásná a krásná mrzutá, černá bílá a bílá černá se zdála.“ Poutník viděl svět dvakrát, jednou přes skla vykroužená z DOMNĚNÍ a podruhé, podíval-li se skulinkou pod obroučky ZVYKU.

Postavičky stály na knihovně a pozorovaly pracovní ruch pod nimi. Dole v místnosti se pohybovaly postavy oblečené v různých pláštích, cosi si vykládaly, některé zapisovaly apod.

Teprve lepší pohled pod obroučkou byl jasnější. Místnost obývaly převážně ženy, jedna chytřejší než druhá. Hlavní obsahovou náplní jejich řečí byla sdělení, co si kdo koupil nového na sebe, kde je k dostání levná látka, že je dnes hrozej den, že mají ty parchanty učit až pět hodin apod. Hlouček tří učitelek v rohu místnosti se bavil na téma, co těm dětem máme dnes říkat. Jedna byla toho názoru, že je lepší, když si budou raději kreslit, druhá že si napíše písemku, aby jim ukázala, když byli minulou hodinu tak neklidní, a třetí se rozčilovala, že jim chybí metodická příručka a že ona tady klidně nemusí být, ať si sem do takového b. . . jde učit kdo chce. Najednou se ozvalo zazvonění, řada z nich uhasila cigaretu a s výkřikem „Ježíš Marie“ kamsi odešla.

Poutník byl zcela zdrcen a pravil: „ . . . vidím, že všickni v obličejí, ale i na těle rozličné jsou zpotvořeni. Napořád byli trudovatí, prašiví či malomocní, a mimo to některý měl sviňský pysk, jiný psí zuby, jiný volové rohy, jiný osličí uši, jiný baziliškové oči, jiný liščí ocas, jiný vlčí pazoury, některé jsem viděl s pávovým vysoko vytaženým krkem, jiné s dudkovým naježeným chocholem, některé s koňskými kopyty, nejvíc pak bylo podobných opicím. I zděším se, řeknu, že jakési potvory vidím.“ Mámení bylo však jiného názoru: „Co všetyčko, pravíš, potvory? Hleď jen skrze okuláry dobře, spatříš, že jsou lidé.“

Postavičky seskočily se skříňe a vydaly se širokou chodbou a dále pěkným školním dvorem, ze kterého měl školník zahrádku, až ke dveřím, nad kterými četl Všudybud

„Disciplina“. Postavičky nepozorovaně vklouzly do místnosti a usadily se nad nástěnkou vyzdobenou rozličnými zákazy a příkazy.

Na stupínku stála jedna z těch paní, co před chvíli viděli a energicky se rozpráhovávala ukazovátkem. Více než k ukazování ho používala k mlácení do lavic či tabule, aby zdůraznila, že je to právě ona, kterou mají žáci poslouchat. Třída seděla jak vyrovnaná řada vojáků u přísahy. Ruce měli za zády a dělali, že poslouchají. Ve třetí lavici se jeden žák neudržel a vykřikl v dobrém úmyslu poradit paní učitelce, vzešla z toho však jen poznámka za neustálé vyrušování v hodině. Občas se směrem od tabule ozvalo přijmení, které naznačovalo, že jmenovaný má odpovědět. Obvykle neodpověděl, a tak to za něj musela udělat vzorná „Janička“ z první lavice, která věděla vždy vše, byla dávana za vzor a pomalu z ní rostla další sebevědomá paní. O tom, že mezi ostatními sedí budoucí atomoví fyzici, doktoři apod., nemůže přece nikdo vědět, natož paní učitelka.

Poutník se tiše naklání k jednomu žákovi a ptá se: „Co to děláš?“ On na to: „Prospívám.“ Poutník dále: „A jaká v tom chuť?“ On zase: „Dokud se to v ústech žvýká, nahořklost neb nakyslost se cítí, potom se obrací v sladkost.“ Všudybud přiskočí a hned dává vysvětlení: „Nediv se, učení ruce, jazyk, oči, uši, mozek, a všechny vnitřní i zevnitřní smysly jinakší než hloupý lidu sbor máti musejí: protož se tu přeformovávají, a to bez práce a odporosti býti nemůže.“

Postavičky se pomalu vracejí do knih, ze kterých vypadly a poutník se ptá: „Než svého místa dostaneme, pověz, proč jsou lidé o čtyřista let mladší, podobní těm našim, což nečtou?“ Mámení spravuje poutníkovy brýle a nabízí tak jedno z možných vysvětlení úpadku člověka. Přicházejí opět k zaprášené knihovně a Všudybud vytahuje jeden ze svazků, otevírá ho a čte:

„Představ si lidi v podzemním příbytku podobném jeskyni, která má k světu otevřený dlouhý vchod podél celé jeskyně. V této jeskyni žijí lidé od dětství spoutaní na nohou a na krku, takže zůstávají stále na tomtéž místě a vidí jen rovně před sebe, protože pouta jim brání otáčet hlavu. Vysoko a daleko vzadu za nimi hoří oheň, uprostřed mezi ohněm a spoutanými vězni vede vzhůru cesta, podél níž je postavena nízká zed na způsob zábradlí, jaké mají před sebou loutkáři, nad níž dělají své kousky. Podél této zidky chodí lidé a nosí všelijaké nářadí, které přečnívá nad zídkou, podoby lidí a zvířat z kamene a dřeva.“

Tito lidé se podobají nám. Myslíš, že by takoví vězni mohli vidět sami ze sebe a ze svých druhů něco jiného než stíny vrhané na protější stěnu jeskyně? Tito lidé by nemohli pokládat za pravdivé nic jiného než stíny oněch umělých věcí. Kdyby jeden z nich byl zbaven pout a přinucen náhle vstát, otočit šíjí, jít a podívat se nahoru do světla, mohl by to udělat jen s bolestí. Nemyslíš, že by byl zmatený a domníval by se, že předměty tehdy viděné jsou pravdivější než ty, které mu ukazují teď? A kdyby ho odtud někdo násilím vlekl skrze drsný a strmý vchod a nepustil by ho, dokud by ho nevytáhla na sluneční světlo, nepocítoval by bolestně toto násilí a nevzpíral by se?“

„Zadrž, zadrž, rozumíš ti. Lidé byli zbaveni pout a nabíjí se jim cesta ke slunci. Čeká tam na ně svoboda, ale i odpovědnost. Mohlo by to zajisté být jedno z vysvětlení jejich chování. Půl století byli drženi v temné jeskyni, za jediné možné a pravdivé považovali jen stíny věcí. Prudké světlo je pro ně bolestí, proto řada z nich dává pořád ještě přednost temnému žaláři s dozorcí a připouští pouze neexistující ideje poznané v podobě stínu. Člověk je. . .“

Ukazovátka rozzlobené učitelky dopadlo těžce na lavici. Následoval pohledek. Žák, který už nestihl dopsat toto zamýšlení, se chtěl omluvit, ale vše bylo marné. Poslední list s dokončením zmizel v drápech učitelky, která je roztrhala jako dravec myš. Neodpustila

si poznámku o blbečkovi, který by se měl raději věnovat učení než nějakým psaníčkům, a dále se hodina vlekla.

Poznámky:

KOMENSKÝ, J. A.: Labyrint světa a ráj srdce. Odeon, Praha 1970, s. 16

KOMENSKÝ, J. A.: Tamtéž, s. 21

KOMENSKÝ, J. A.: Tamtéž, s. 27

KOMENSKÝ, J. A.: Tamtéž, s. 54, 52.

PLATÓN: Ústava. In: Anzenbacher, A.: Úvod do filozofie. SPN Praha 1990, s. 41.

Božena Hrejsová

Ivana Balotová

III. roč. Ped – Zt

Narodila se 13. 1. 1870 a zemřela 12. 4. 1945, ve svých 75 letech — na konci 2. světové války — byla zastřelena gestapem.

Před 1. světovou válkou spolupracovala s **J. Úlehlou** ve Vídni a během ní ve Strážnici. Vedle A. Süssové vedla B. Hrejsová **1. pokusnou školu** na Moravě. Spolu s J. Úlehlou se stala průkopnicí „činné školy“ na Strážnicku.

Tak např. když učila v Strážnicku, opatřila peníze a žebříňák a **projezdila** s dětmi celý okres. A děti to, **co viděly a zažily, ztvárňovaly** pak v kreslení.

Učila komplexně, čímž syntetizovala poznání a rozšiřovala je v další **aspekty** — **především představový a citový**. Rozvíjela tak i **širší vnímavost**. Např. když v přírodopisu učila o orseji, podložila výklad pohádkou o orsejovém království, což dalo dětem **podněty i pro sloh i pro kreslení**.

Pedagogická tvořivost B. Hrejsové podněcovala i **tvořivost v dětech**. V její třídě se co chvíli zvedala ruka — jako signál, že školák dostal nějaký nápad. V tom případě šel do poslední lavice — do tzv. „univerzity“, kde složil nějakou povídku, nakreslil něco nového apod. Tedy místo někdejší „oslovské lavice“ — „univerzita“!

Bylo pro ni příznačné, že se u lidí **orientovala především na to dobré** v nich a právě to pomáhala rozvíjet a tím lidem **zuschlehtovat** v osobnosti. Nikdy se nepídila po tom špatném, aby za to trestala a sražela. Strhovala děti tak, že ani domů ze školy nechtěly. („Vždyť je ještě světlo!“).

Povšimla si **sociální podmíněnosti** výsledků pedagogické práce („Jak mohou děti sledovat vyučování, když hlad odvádí jejich pozornost od vyučování?“). Proto se v roce 1926 ve svých 56 letech vzdala dobrovolně práce učitelky a věnovala se plně ještě celých dvacet let činnosti jen **sociální**. . . desítkám a desítkám slovenských chlapců a děvčat našla učební poměr na Moravě, zřídila dětský domov a poradnu pro děti a mládež ve Strážnici, ozdravovnu Červeného kříže v Radějově atd.

Za 1. světové války tajně nosila slaninu a maso pro své nemocné, za 2. světové války se podobně statečně zachovala, když přišlo radějovský dětský domov zabírat gestapo.

Její životní myšlenka: „**Člověk nesmí hledat své vlastní štěstí, ale pomáhat hledat štěstí jiným. Tím stává se život krásným. Všichni musíme pracovat k tomu, abychom vychovali lidi k odpovědnosti. Lidé jsou láskou živí, ničím jiným.**“

Dílo:

- 1) O třech maminkách
- 2) Dopis od pí uč. Hrejsové
- 3) Pohádka o paní Masarykové

Pozn.: Nechtěla nikdy psát žádné knihy: „1) to nedovedu, 2) na to nemám čas, 3) chtěla jsem jen živými ukázkami získat národ. . .“

Často o ní psala B. Pažoutová, která však před svou vlastní smrtí spálila všechny papíry (poznámky).

*(Podle informací, které shromáždil
Dr. Jiří Sedlák)*